

Satakunnan ammattikorkeakoulu
Satakunta University of Applied Sciences

LAURA NIIRANEN

Opas 3-5-vuotiaiden lasten kielen kehityksen tukemiseen

SOSIAALIALAN KOULUTUSOHJELMA
2020

Tekijä Niiranen, Laura	Julkaisun laji Opinnäytetyö, AMK	Päivämäärä Marraskuu 2020
	Sivumäärä 29 + liitteet 16	Julkaisun kieli suomi
Julkaisun nimi Opas 3-5-vuotiaiden lasten kielen kehityksen tukemiseen		
Tutkinto-ohjelma Sosiaalian koulutusohjelma		
<p>Tiivistelmä</p> <p>Tämän opinnäytetyön aiheena oli 3-5-vuotiaiden lasten kielen kehityksen tukeminen. Opinnäytetyö oli toiminnallinen ja sen tuotoksena osana opinnäytetyötä syntyi opas päiväkodin henkilökunnalle sekä lasten vanhemmille. Oppaan lisäksi opinnäytetyöstä laadittiin kirjallinen raportti.</p> <p>Lapsen kehityksessä kieli ja puhe ovat alueita, joissa usein havaitaan erityisen tuen tarvetta. Varhaiskasvatuksen työntekijät ovat havainneet, että haasteet kielen kehityksessä ovat lisääntyneet viime vuosina. Kielen kehityksen tukemiseen paneutuminen sekä erilaisten keinojen ja menetelmien esille tuominen on siis hyvin aiheellista.</p> <p>Opinnäytetyössä käsiteltiin lapsen kielen kehityksen vaiheita, kielen kehityksen haasteita sekä kielen kehityksen tukemista. Opas suunniteltiin 3-5-vuotiaiden lasten kielen kehityksen tukemiseen, joten raportissa käsiteltiin vain lyhyesti kielen kehityksen varhaisia vaiheita sekä rajattiin pois esikouluikäisten lasten kielen kehitys.</p> <p>Opinnäytetyön yhteistyökumppanina toimi Uudenkoiviston päiväkotitoimisto Porissa. Yhteistyön tarkoituksena oli luoda juuri kyseisen päiväkodin tarpeita vastaava tietopaketti. Tiedonhankintamenetelmänä käytettiin monipuolisten kirjallisuus- ja verkkolähteiden lisäksi haastattelua, jossa haastateltiin neljää päiväkodin varhaiskasvatuksen opettajaa. Haastatteluiden avulla kerättiin opasta varten päiväkodissa käytössä olevia menetelmiä ja muuta käytännön tietoa päiväkodin keinoista lapsen kielen kehityksen tukemiseen.</p>		
<p><u>Asiasanat</u> varhaiskasvatus, kielen kehitys, kielen kehityksen tukeminen, kielen kehityksen haasteet</p>		

Author Niiranen, Laura	Type of Publication Bachelor's thesis	Date November 2020
	Number of pages 29 + attachments 16	Language of publication: Finnish
Title of publication A guide to support language development of children at 3-5 years old		
Degree program Degree Programme In Social Services		
<p>Abstract</p> <p>The topic of this thesis was supporting child's language development. This thesis was functional and by its progeny as part of the thesis was born a guide for the personnel in the kindergarten and children's parents. In addition to the guide there was made a written report of the thesis.</p> <p>In child's development there are typically detecting special support in language and speech. The employees in early childhood education have noticed that the challenges in language development has increased in the last few years. So taking up to support language development and introducing different kind of methods and ways to support is very justifiable.</p> <p>In this thesis there were talk about the periods of child's language development, the challenges of language development and the support of language development. The guide was planned to support of language development for children at the ages from 3 to 5 so the early phases of language development was treated only shortly in the report and there was cut out the language development of preschoolers.</p> <p>The cooperation partner in this thesis was kindergarten Uusikoivisto in Pori. The meaning of the cooperation was to create an information package just for the kindergarten's needs. The information acquisition methods were literature and internet sources and furthermore interview where was interviewing few kindergarten teachers. With the interviews there was gathering methods and other practical information about kindergarten's ways to support children's language development.</p>		
<p><u>Key words</u> early childhood education, language development, support of language development, challenges of language development</p>		

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	5
2 KIELI JA VUOROVAIKUTUS	6
2.1 Kieli.....	6
2.2 Esikielellinen kehitys	6
3 LAPSEN KIELEN KEHITYS	8
3.1 Varhainen kielen kehitys.....	8
3.2 Kielen kehitys 3-5-vuotiailla.....	9
4 KIELEN KEHITYKSEN HAASTEITA.....	11
4.1 Viivästynyt puheen- ja kielenkehitys	11
4.2 Artikulaatio- eli äännevirheet.....	12
4.3 Motoriset puhehäiriöt	12
4.4 Kehityksellinen kielihäiriö	13
4.5 Kielihäiriöiden mahdollisia syitä	14
5 KIELEN KEHITYKSEN TUKEMINEN	16
5.1 Varhaiskasvatuksessa	16
5.2 Kotona	17
5.3 Puheterapia	17
5.4 Keinoja kielen kehityksen tukemiseen.....	18
5.4.1 Musiikki	18
5.4.2 Suujumppa	18
5.4.3 Puhetta tukeva ja korvaava kommunikointi.....	19
6 OPAS KIELEN KEHITYKSEN TUKEMISEEN	20
6.1 Tiedonhaku.....	20
6.2 Oppaan kokoaminen.....	21
6.3 Oppaan arviointi.....	22
6.4 Opinnäytetyön eettisyys ja luotettavuus.....	24
7 POHDINTA	25
LÄHTEET	
LIITTEET	

1 JOHDANTO

Opinnäytetyöni aihe on 3-5-vuotiaiden lasten kielen kehityksen tukeminen. Yhteistyökumppanina toimii Uudenkoiviston päiväkoti Porissa. Opinnäytetyö on toiminnallinen ja sen tuotoksena osana opinnäytetyötä syntyi opas lasten vanhempien sekä päiväkodin henkilökunnan käyttöön. Olen koonnut oppaaseen lyhyesti teoretietoa kielen kehitykseen, sen haasteisiin sekä tukemiseen liittyen. Lisäksi opas sisältää runsaasti hyviä ja helposti käyttöön otettavia konkreettisia keinoja ja menetelmiä kielen kehityksen tukemiseen niin kotona kuin päiväkodissa.

Lapsen kielen kehitys ja puhe ovat alueita, joissa usein havaitaan erityisen tuen tarvetta. Varhaiskasvatuksen työntekijät ovat arvioineet, että kielelliset haasteet ovat lisääntyneet viime vuosina. Haasteet kielen kehityksessä tulevat usein esiin tavallisissa arjen tilanteissa. Lapsen on esimerkiksi vaikeaa ymmärtää ohjeita, hänen puheensa on vähäistä tai puutteellista tai vuorovaikutus toisten kanssa on haastavaa. (Aro, Eronen, Erkkilä, Siiskonen & Adenius-Jokivuori, 2014, 117.)

Aikuisella on tärkeä rooli lapsen kielen kehityksessä. Aikuisen tehtävänä on auttaa lasta ymmärtämään asiat oikein, selittää epäselvät sanat ja kannustaa lasta kyselemään ja keskustelemaan. Aikuisen on oltava tietoinen mahdollisuuksistaan ja keinoistaan tukea lapsen kielen kehitystä arjessa. (Hakamo, 2011, 9.) Iso osa lapsen kielen oppimisesta tapahtuu päivittäisissä vuorovaikutustilanteissa aikuisen ja lapsen välillä. Merkityksellisiä hetkiä lapsen kielen kehittymiselle ovat esimerkiksi leikkiminen ja pelien pelaaminen yhdessä aikuisen kanssa sekä kirjojen lukeminen ja juttelu. (Lyytinen, 2014, 66-67.)

2 KIELI JA VUOROVAIKUTUS

Kielen ja vuorovaikutuksen merkitys lapsen kehityksessä on erittäin merkittävä. Kieli alkaa kehittyä vauvalla jo vastasyntyneenä vuorovaikutuksessa häntä hoitaviin aikuisiin. Vauva kommunikoi ääntelyllä, ilmeillä ja eleillä. Kun aikuinen vastaa vauvan kommunikointiin, syntyy heidän välilleen molemminpuolinen ja merkittävä vuorovaikutus. (Hakamo, 2011, 14.) Vuorovaikutus on välttämätöntä, jotta lapsen varhaiset vuorovaikutus- ja kommunikointitaidot voisivat kehittyä (Paavola, 2011, 44).

Kielellinen vuorovaikutus lapsen ja vanhemman välillä muodostaa lapselle viestinnän perustaidot sekä pohjan tunne-elämän ja itsetunnon kehittymiselle. Yhteisen ajan puute lapsen ja vanhemman välillä voi olla uhka lapsen kielelliselle kehitykselle. (Hakamo, 2011, 13.)

2.1 Kieli

Kieli on keino, jonka avulla lapsi on yhteydessä muihin ihmisiin. Kielen avulla lapsi kykenee ajattelemaan, havaitsemaan, tuntemaan ja tietämään. (Nurmilaakso & Välimäki 2011, 5.) Kieltä ei voida kuvata yhtenä kokonaisuutena, vaan se jaetaan eri rakennetasoihin. Tasot ovat puheäänteet eli foneemit, sanat ja niiden taivutus eli morfeemit sekä sanaa laajemmat kokonaisuudet eli lauseet. Fonologisen rakenteensa mukaan suomi on selkeä kieli, sillä sanat äännetään yleensä niin kuin kirjoitetaan. Kielen morfologinen rakenne on monimutkaisempi. Monimuotoinen kielioppi ja taivutusmuotojen runsaus ovat suomen kielen keskeisimpiä piirteitä. Lapsen on hallittava kielen eri rakennetasot, jotta hän pystyy muodostamaan puheensa kaikkien ymmärrettävällä tavalla. (Lyytinen, 2014, 52.)

2.2 Esikielellinen kehitys

Varhaisen vuorovaikutuksen vaihetta kutsutaan esikielelliseksi kehitykseksi tai esisanalliseksi kehitykseksi. Se alkaa lapsen syntymästä ja päättyy yleensä noin kahden vuoden iässä, kun lapsi alkaa puhua. Kehityksen käynnistää lapsen synnynnäinen kiinnostus muita ihmisiä kohtaan ja tarve osallistua sosiaaliseen vuorovaikutukseen.

Esikielellisessä kehityksessä rakentuu perusta kielen ja puheen omaksumiselle. (Laakso, 2014, 31.)

Esikielellinen kehitys jaotellaan tavallisesti kahteen tai kolmeen eri vaiheeseen. Mundy ja Gomezin (1997) mukaan jaottelussa on havaittavissa kolme eri vaihetta. Ensimmäistä vaihetta kutsutaan kahdenväliseksi vaiheeksi, joka kestää syntymästä noin puolen vuoden ikään. Vaiheen aikana voidaan havaita, että vauva katselee todennäköisemmin ihmisen kasvoja kuin esimerkiksi esineitä ja havaitsee myös herkästi ihmisääniä ympäriltään. Tämä kertoo lapsen synnynnäisestä kiinnostuksesta sosiaaliseen vuorovaikutukseen toisten kanssa. Olennaista tälle vaiheelle on lapsen ja vanhemman välinen runsas kasvotusten tapahtuva vuorovaikutus. (Paavola, 2011, 46; Laakso, 2014, 31.)

Toista vaihetta kutsutaan kolmenväliseksi vaiheeksi ja se kestää noin 6-8 kuukaudesta 18 kuukauden ikään. Tässä vaiheessa lapsi alkaa suunnata huomiotaan yhä enemmän ympäröivään maailmaan. Lapsen kyky jakaa huomionsa ympäröivistä asioista toisen kanssa alkaa kehittyä. Lapsi alkaa esimerkiksi osoitella leluja tai muita häntä kiinnostavia esineitä. (Laakso, 2014, 32.)

Kolmatta ja viimeistä vaihetta kutsutaan rinnakkaisvaiheeksi ja se ajoittuu 12-24 kuukauden ikään eli osittain päällekkäin edellisen vaiheen kanssa. Tässä vaiheessa lapsen puheilmaisuus alkaa lisääntyä, mutta hän käyttää vielä esikielellisen kommunikoinnin keinoja sanojen tukena. (Laakso, 2014, 33.)

3 LAPSEN KIELEN KEHITYS

3.1 Varhainen kielen kehitys

Kieli alkaa kehittyä jo vauvana ensimmäisistä vuorovaikutustilanteista lähtien (Aivo-liiton [www-sivut 2020](#)). Vastasyntyneellä lapsella on biologinen valmius havaita ihmisen ääntä sekä vaistomainen kyky jäljitellä yksinkertaisia kuulemiaan ääniä. Vauvan ääntelyn kehitys alkaa ensimmäisinä elinviikkoina yksittäisten vokaalien tuottamisesta. Pian vokaalit alkavat yhdistyä ja lapsi alkaa tuottaa yhtäjaksoista ääntelyä, joka sisältää kiljahtelua, murinaa ja läpätystä. Samaan aikaan lapsen ääntelyssä alkaa esiintyä konsonantteja. Jokeltelu alkaa noin 5-7 kuukauden iässä, kun ääntelyyn ilmestyvät kanoniset tavusarjat, joissa vokaali-konsonantti-tavuryhmät vaihtelevat säännöllisesti. (Laakso, 2014, 34-35.) Jokeltelu muodostaa perustan myöhemmälle kielen omaksumiselle, siksi siihen siirtyminen on tärkeä vaihe. Aikuisten taipuvuus vastata lapsen jokelteluun voi lisätä sen määrää. (Lyytinen, 2014, 54.)

Lapsi alkaa ymmärtää sanoja jo paljon aikaisemmin kuin pystyy itse tuottamaan puheetta. Ensimmäisten sanojen ymmärtäminen ajoittuu yleensä noin 7-9 kuukauden ikään. Ensisanat lapsi tuottaa keskimäärin yksivuotiaana. Kehityksessä voi kuitenkin olla yksilöllisiä eroja, jolloin lapsi voi tuottaa ensisanansa jo 8-10 kuukauden iässä tai vasta puolitoistavuotiaana. Ensisanat ovat usein verbejä ja substantiiveja ja ne ovat hyvin tilannesidonnaisia. Noin kaksivuotiaana lapsen sanavarasto alkaa laajentua keskimäärin kymmenen sanaa päivässä. Samoihin aikoihin lapsi alkaa taivuttaa sanoja, yhdistellä niitä toisiinsa ja muodostaa lauseita. (Kunnari & Savinainen-Makkonen, 2012, 85.)

Kaksivuotiaan puheessa pääasiallisena aikamuotona toimii preesens. Lapsen puhe on pitkälti yhteydessä siihen, mitä tapahtuu juuri nyt. Tämä johtuu lapsen kognitiivisesta kehitystasosta. Puheessa esiintyy myös käskymuotoja, kuten ”ota”, ”anna” sekä kielteisessä muodossa ”ei ota”, ”ei nukkumaan”. (Lyytinen, 2014, 59.)

3.2 Kielen kehitys 3-5-vuotiailla

Kolmevuotiaana lapsen puhe on pääosin ymmärrettävää. Hän osaa käyttää sanoja eri sanaluokista ja muodostaa monisanasia lauseita. Puheessa saattaa vielä ilmetä takeltea tai sujumattomuutta, kuten äänteiden puuttumista tai virheitä sanojen taivutuksessa. (Hakamo, 2011, 26.)

Kolmevuotias alkaa vähitellen omaksua sanojen taivutusmuotoja. Omaksuminen tapahtuu prosessinomaisesti ja se kestää useita vuosia. Lapsi alkaa ensimmäisenä käyttää hänelle tuttuja päivittäin kuulemiensa sanojen taivutuksia. Lapsi taivuttaa sanoja monikossa, käyttää puheessaan omistusmuotoa eli genetiiviä sekä sisä- ja ulkopaikallissijoja, kuten kaapi-ssa, lattia-lla, hylly-lle. Sanojen taivutukset saattavat aluksi aiheuttaa hankaluuksia. On tyypillistä, että lapsi muokkaa sanojen taivutuksia ja soveltaa oppimiaan taivutuspäätteitä virheellisesti, jolloin puheessa voi esiintyä ilmaisuja ”käpyt” (kävyt), ”käsit” (kädet), ”jalkalla” (jalalla). Puheessa esiintyy myös adjektiivien vertailun komparatiivimuotoja. Lapsi haluaa esimerkiksi leikkiä isommalla autolla tai pienemmällä pallolla. Tässä vaiheessa yleistä ovat sanamuodot ”pitkämpi”, ”lyhympi”, joista ilmenee, että lapsi hallitsee sanojen päätteitä, mutta taivutus on vielä vaikeaa. (Lyytinen, 2014, 58-59.)

Kolmevuotiaan kerrontataidot ovat jo kehittyneet sen tasoisesti, että lapsi osaa kuvailla tuttuja tilanteita, kuten pukemista tai kaupassa käyntiä. Kertomukset ovat vielä lyhyitä ja ne muodostuvat yhden tai kahden tapahtuman kuvauksesta. Lapsi alkaa käyttää lauseiden välisten merkitysten yhdistämiseen sidossanoja, kuten ”ja” ja ”sitten”. (Suvanto & Mäkinen, 2011, 71.)

Neljävuotias lapsi osaa muodostaa kieliopillisesti oikeita lauseita ja puhe on ymmärrettävää, vaikka häneltä puuttuisikin vielä joitain äänteitä (Hakamo, 2011, 26). Lapsen puheessa esiintyy käsky- kielto- ja kysymyslauseita. Lapsi käyttää puheessaan joitakin esineiden paikkaa ja sijaintia osoittavia sanoja. Tämä tarkoittaa, että lapsen on osattava erottaa esineen etu-, taka-, ylä- ja alapuoli sekä pystyä soveltamaan tietoaan myös muihin esineisiin. Ensimmäiset vastakohtaparit, jotka lapsi hallitsee ovat ”päällä” ja ”alla”. Seuraavaksi puheeseen ilmaantuvat käsitteet ”edessä” ja ”takana”. Lapsi suhteuttaa paikan määreet ensin itseensä. Lapsi alkaa myös hallita adjektiivien

superlatiivimuotoja, kuten isoin ja lyhyin. Tämä edellyttää useamman kuin kahden havainnoitavan asian samanaikaista vertailua. (Lyytinen, 2014, 59-60.)

Neljävuotiaana lapsen kielellinen tietoisuus laajenee ja lapsen kiinnostus sana- ja lo-ruleikkeihin kasvaa. Kerrontataidot kehittyvät ja tarinat alkavat koostua useammista tapahtumista. Kerronnalle ominaista on ”ylihyppely” eli lapsen kuvaamat tapahtumat eivät etene loogisessa järjestyksessä tai hän jättää mainitsematta joitain olennaisia kohtia tarinasta. (Lyytinen, 2014, 64-65.)

Viisivuotiaana lapsen puhe on monipuolista ja sujuvaa. Hän hallitsee sanojen taivutuksen ja lauseiden muodostamisen perussäännöt. Puheen ilmaisut tarkentuvat ja se on äänteellisesti selkeää. Äännevirheet [r]-, [s]- ja [l]-kirjainten kohdalla ovat kuitenkin vielä yleisiä ja se kuuluu 5-vuotiailla normaaliin puheen kehitykseen. (Hakamo, 2011, 27, 34.) Viisivuotiaana lapsi alkaa ymmärtää, että paikan määritelmä vaihtelee tarkasteltavan näkökulman mukaan. (Lyytinen, 2014, 60.)

Viisivuotiaana lapsen yleistietous on jo niin laaja, että hän pystyy kuvaamaan monimutkaisia tapahtumia ja yhdistämään tietoa eri kokemuksistaan (Suvanto & Mäkinen, 2011, 75). Kerrontataidot ovat kehittyneet niin, että lapsi pystyy kertomaan loogisesti etenevän lyhyen tarinan (Lyytinen, 2014, 64).

4 KIELEN KEHITYKSEN HAASTEITA

Haasteet kielen kehityksessä tulevat usein esiin tavallisissa arjen tilanteissa. Lapsen on esimerkiksi vaikea ymmärtää annettuja ohjeita, puhe on vähäistä tai puutteellista tai vuorovaikutus toisten lasten ja aikuisten kanssa on haastavaa. Päivittäiset ruokailu- ja pukemistilanteet tai aikuisen ohjaamat tuokiot ovat hyviä tilanteita havainnoida lapsen kielellisiä taitoja. Havainnoinnissa kiinnitetään huomioita myös siihen, miten lapsi pystyy käyttämään kielellisiä taitoja oman toimintansa ohjaamisessa ja säätelyssä sekä vuorovaikutuksessa muiden kanssa. Kielen kehityksen havainnointiin otollinen tilanne on myös lasten leikkien seuraaminen. Tyypillisesti kielen kehitystä havainnoidessa huomiota kiinnitetään hyvin vähäiseen puheen määrään tai puhumattomuuteen, ääntämis- eli artikulaatiovirheisiin ja puheen rytmin häiriöihin kuten änkytykseen. Haasteet kielellisten ohjeiden ymmärtämisessä ja vastaanottamisessa otetaan myös huomioon ensimmäisten joukossa. (Aro ym. 2014, 117.)

Puhe- ja kielihäiriöiden luokitukseen vaikuttavat sen käyttötarkoitus sekä siihen vaikuttavat taustatiedot. Eri ammattilaisten, kuten lastenlääkärin, puheterapeutin ja erityisopettajan arvioissa painottuvat erilaiset kielelliset taidot. Oirekuvauksen tekeminen on haasteellista, sillä kielihäiriöiden ilmenemismuodot eivät ole yleensä helposti rajattavia. Oireiden esiintyminen vaihtelee eri ikäkausina ja ne muuttuvat lapsen kasvaessa. Pirjo Korpilahti on jakanut lasten kehitykselliset puhe- ja kielihäiriöt sekä niihin liittyvät ilmiöt seuraaviin oireen mukaisiin pääluokkiin: viivästynyt puheen- ja kielenkehitys, artikulaatio- eli äännevirheet, puheen sujuvuuden häiriöt, kehityksellinen kielihäiriö (aikaisemmin kielen kehityksen erityisvaikeus tai dysfasia), puhe-elinten motoriikan häiriöt (dyspraksia ja dysatria), nasaliteetin häiriöt, fonaatio- eli äänihäiriöt, puhumattomuus eli mutismi, kieliopillisen kehityksen häiriöt sekä luku- ja kirjoitushäiriöt. (Korpilahti, 2009, 41.)

4.1 Viivästynyt puheen- ja kielenkehitys

Viivästyneellä puheen- ja kielenkehityksellä tarkoitetaan lapsen kommunikaatiotaitojen hidasta kehitystä sekä kielen avulla tapahtuvan oppimisen häiriöitä. Lapsen kuitenkin oletetaan saavan ikätoverinsa kiinni ajallaan kielellisissä taidoissa. (Korpilahti,

2009, 44-45.) Tutkimusten mukaan kielen kehityksen viivästymisen ensimmäiset merkit ovat havaittavissa jo ääntelyn kehityksessä (Lyytinen, 2014, 54).

4.2 Artikulaatio- eli äännevirheet

Artikulaatiolla tarkoitetaan puheäänteiden tuottamista ja käyttämistä sekä äänteiden ääntymistä tyypillisellä ja tietyllä kohdalla ääntöväylää. Ääntöelinten liikkeet ja asennot vaikuttavat äänteen syntymiseen. Äännevirheet ovat tyypillisin puheessa ilmenevä häiriötyyppi sekä yleisin syy puheterapian aloittamiselle. (Korpinen & Nasretidin, 2009, 60.) Artikulaatio- eli äännevirhe tarkoittaa äänteiden tuottamista virheellisesti tai niiden puuttumista kokonaan. Syynä voi olla ääntöelinten eli huulten, kielen, suulaen ja kurkunpään virheellinen sijoitus, liikkeiden ajoitus, suunnan tai nopeuden epätarkkuus tai niiden yhteistoiminnan häiriö. (Korpinen & Nasretidin, 2009, 64.) Äänteiden tuottamiseen tarvittavat verbaalimotoriset taidot kehittyvät lapsella vähitellen. Suomen kielessä motorisesti vaativia äänteitä ovat /r/- ja /s/- äänteet. Tavallisia, mutta kuitenkin harvinaisempia ovat virheet /l/- /k/- ja /d/- äänteiden kanssa. Puhutaan foneemisesta virheestä, kun lapsi ei osaa tuottaa äännettä ja korvaa äänteen toisella äänneellä (esim. [leppu] reppu). Kun lapsi jättää äänteen kokonaan pois [eppu] reppu, puhutaan omissiosta. Kun lapsi tuottaa foneemin foneettisesti väärin, mutta ääntämys ei mene toisen foneemin rajojen sisälle, puhutaan foneettisesta virheestä. (Savinainen-Makkonen & Kunnari, 2012, 173-174.)

4.3 Motoriset puhehäiriöt

Lasten motorisia puhehäiriöitä ovat dyspraksia, dysatria ja puheen sujuvuuden ongelmat. Verbaalisessa dyspraksiassa on kyse puheliikkeiden ohjailuvaikeudesta, jossa lapsella on hankaluuksia tuottaa puheessa tarvittavia tahdonalaisia liikkeitä. Lapsen puhe on sujumatonta tai hän ei puhu ollenkaan. Häiriöön ei liity esimerkiksi vammaa tai vauriota, vaan se ilmenee jo varhain puheen kehityksessä. (Kunnari & Savinainen-Makkonen, 2012, 197-198.)

Dysatrialla tarkoitetaan puhehäiriöitä, jotka johtuvat puhemekanismia säätelevän lihaksiston häiriöistä, kuten heikkous, hitaus ja koordinoitumattomuus. Häiriö on

motorinen ja se voi olla kehityksellinen tai hankittu. Aivoverenkiertohäiriöt, traumat, kasvaimet, synnynnäiset vammat, erilaiset syndroomat, tulehdukset, aineenvaihdunnan häiriöt ja hermoston etenevät sairaudet ovat yleisimpiä dysatrian aiheuttajia. (Heikkinen & Kunnari, 2009, 215.)

Puhe on sujuvaa, kun se on jatkuvaa eikä vaadi ponnistelua. Puheen sujuvuus tapahtuu kehityksen ja oppimisen myötä. Kehityksellinen puheen sujuvuuden häiriö tarkoittaa änkytystä eli puheen motorisen hallinnan vaikeutta. Änkytykselle ominaista on, että puhevirta katkeaa ja puheen rytmissä esiintyy toistoja (esim. ta-ta-tavuissa), venytyksiä (äääänteessä) tai lukkiutumisia, jolloin puhe katkeaa kokonaan hetkeksi. (Heimo, 2012, 226.) Harvemmin esiintyvä puheen sujuvuuden häiriö on sokellus. Sokelluksessa puhe on sujumatonta tai artikulaatio epätarkkaa, esimerkiksi äänteet voivat ääntyä vajaasti. Puheen epäselvyys ja sen nopea ja/tai epäsäännöllinen rytmi kuuluvat sokellukseen. (Lempinen & Ström, 2009, 195-196.)

4.4 Kehityksellinen kielihäiriö

Kehityksellinen kielihäiriö on kielenoppimisvaikeus, jossa lapsen puheen ja kielen kehitys viivästyy tai etenee poikkeavasti. Aikaisemmin kehityksellistä kielihäiriötä kutsuttiin dysfasiaksi ja kielelliseksi erityishäiriöksi. Kehityksellinen kielihäiriö voi ilmetä lapsella vaikeutena esimerkiksi puheen ääntämisessä ja sujuvuudessa, puheen ymmärtämisessä, asioiden nimeämisessä sekä muistamisessa. (Oppimisvaikeus 2020)

Kehityksellinen kielihäiriö vaikuttaa laajasti lapsen toimintakykyyn, osallistumiseen ja vuorovaikutukseen. Kielihäiriötä ilmenee noin seitsemällä prosentilla lapsista. Diagnoosi on luotettavin, kun lapsi on vähintään 4-vuotias. (Käypä hoito 2020)

Kehityksellinen kielihäiriö näyttäytyy usein selkeästi vuorovaikutustilanteissa. Esimerkiksi asioista kertominen voi olla lapselle hankalaa. Puhe voi olla hyvin niukkaa ja lyhyttä tai lapsi voi puhua paljonkin, mutta ei pysty muodostamaan kertomastaan ehjää kokonaisuutta. Myös puheen ymmärtämisen vaikeudet ovat tyypillisiä lapselle, jolla on kehityksellinen kielihäiriö. Kehitykselliseen kielihäiriöön voidaan yhdistää myös muita vaikeuksia kuten motorista kömpelyyttä, tarkkaavuuden häiriöitä,

toiminnan ohjauksen haasteita sekä aistisäätelyn vaikeuksia. Myös sosiaalisissa taidoissa voi ilmetä puutteita. Kielihäiriö vaikuttaa lapsen arkeen monella tavalla. Lapsi voi turhautua, kun hänen on vaikea ilmaista itseään, tulla ymmärretyksi ja ymmärtää muita. Arjen tilanteet voivat olla lapselle jopa pelottavia, sillä niihin saattaa sisältyä paljon epävarmuutta ja yllätyksiä. Lapsen kuormittuminen saattaa aiheuttaa esimerkiksi käytöshäiriöitä, vetäytyvyyttä tai levottomuutta. (Aivoliitto 2020)

Kehityksellisen kielihäiriön ensisijaisena kuntoutusmuotona käytetään puheterapiaa. Puhetta tukevien kommunikaatiokeinojen, kuten kuvien, tukiviittomien, ilmeiden ja eleiden käyttö on olennainen osa kuntoutusta. (Aivoliitto 2020)

4.5 Kielihäiriöiden mahdollisia syitä

Kielihäiriöiden luokitus auttaa saamaan tarkemman selityksen kielelliselle haasteelle ja näin saadaan muodostettua pohja terapian sisällön suunnittelulle. Lasten kielihäiriöiden syitä voivat olla sentraaliset eli keskushermostolliset syyt, kuten perinnölliset sairaudet sekä raskaudenaikaiset tai varhaiskehitykseen ajoittuvat keskushermostolliset toimintahäiriöt tai vauriot. Kieli- ja puhehäiriöt voivat myös olla hankittuja eli ne voivat johtua esimerkiksi traumaattisista syistä tai aivokasvaimesta. Lisäksi kieli- ja puhehäiriöiden syntymiseen voivat vaikuttaa perifeeriset syyt eli aistifysiologiset vajuudet, psyykkiset syyt, sosioemotionaaliset syyt, kuten tunne-elämän häiriöt sekä yksilöllisen kehitysrytmin hitaus. Myös elimelliset sairaudet, kuten astma, infektiot tai aineenvaihdunnan häiriöt voivat vaikuttaa kielihäiriön syntymiseen. Kielihäiriöiden syiden selvittelyyn menee yleensä paljon aikaa, eikä niihin välttämättä aina saada edes varmuutta. (Korpilahti, 2009, 41.)

Perinnöllisillä tekijöillä on todettu olevan selkeä yhteys kielihäiriöihin. Tutkimusten mukaan perheessä, jossa lapsella on kielihäiriö, on noin nelinkertainen riski siihen, että kielellisiä haasteita on myös jollain muulla perheen jäsenellä. Perinnöllisten tekijöiden merkitystä vahvistavat kaksostutkimukset, joissa on todettu, että identtisten kaksosten kohdalla, jos toisella kaksosista on kielihäiriö, niin myös toisella on samoja ongelmia. Perinnöllisten tekijöiden vakuuttavuudesta huolimatta tutkimusten mukaan noin 30-60

prosenttia kielihäiriöisistä lapsista ovat kuitenkin perheistä, joissa muilla perheenjäsenillä ei ole kielellisiä vaikeuksia.

On myös tutkittu ”kieligeenejä”, joita epäillään olevan useita. Tähän mennessä geenejä, joiden uskotaan vaikuttavan kielihäiriöiden syntymiseen, on löydetty neljä kappaletta. Geenien ajatellaan muovaavan aivojen rakenteita tai muuttavan hermoverkkojen toimintaa niin, että se vaikeuttaa joidenkin äänien havaitsemista ja käsittelemistä. Lapsilla, joilla on kielellisiä oppimisvaikeuksia, onkin havaittu aivotutkimuksissa rakenteellisia eroja alueille, jotka liittyvät kielellisen aineksen käsittelyyn. Tutkijat arvelevat, että nämä erot syntyvät jo sikiökehityksen alkuvaiheessa. Varhaisilla hermoston kehityksen riskitekijöillä on myös vaikutusta kielihäiriöihin. Tutkimuksissa on todettu, että keskoslapsilla on ikätovereita enemmän kielellisiä vaikeuksia. Tyypillisiä vaikeuksia ovat puheen tuottamisen ongelmat kaksivuotiaana sekä nimeämisvaikeudet ja vaikeudet kielellisten käsitteiden ymmärtämisessä viisivuotiaana. (Ahonen, Määttä, Meronen & Lyytinen, 2014, 78-81.)

5 KIELEN KEHITYKSEN TUKEMINEN

Aikuisen rooli lapsen kielen kehityksessä on hyvin merkityksellinen. Aikuinen huolehtii, että lapsi ymmärtää asiat oikein, selittää epäselvät sanat ja rohkaisee lasta kyselemään asioista, joista hän on kiinnostunut. Aikuisen on oltava tietoinen mahdollisuuksistaan ja keinoistaan lapsen kielen kehityksen tukemiseen arjessa. (Hakamo, 2011, 9.)

5.1 Varhaiskasvatuksessa

Varhaiskasvatus voi tarjota tärkeää tukea lapselle, jolla on kielihäiriö, vaikka perheellä ei olisi varsinaista päivähoidon tarvetta. Päiväkodissa lapsella on mahdollisuus olla tekemisissä muiden ikäistensä lasten kanssa, saada varhaiskasvatuksen ammattilaisten tukea kielellisessä ja muussa kehityksessä sekä opetusta suunnitelmallisesti ja yksilöllisesti. Vanhempien ja varhaiskasvatuksen ammattilaisten tekemä yhteistyö on tärkeä osa kielihäiriöisen lapsen tukitoimien suunnittelua. (Adenius-Jokivuori, Eronen & Laakso, 2014, 172.)

Mahdollisten kehityksen ja oppimisen vaikeuksien ennaltaehkäisy on yksi varhaiskasvatuksen toiminnan keskeisistä tehtävistä. Toiminta suunnitellaan ja toteutetaan niin, että siinä voidaan sekä tunnistaa lapsen haasteita että tukea hänen kehitystään suunnitelmallisesti. (Adenius-Jokivuori ym. 2014, 173.) Tavoitteet kielen ja vuorovaikutuksen kehittymisessä sisällytetään kaikkeen lapsen toimintaan varhaiskasvatuksessa. Kasvattajan on arvioitava, miltä tilat näyttävät kielen oppimisen kannalta. On tärkeää, että päiväkodin tilat ovat visuaalisesti kiinnostavia ja kieleen virittäviä. Tilojen suunnittelussa kasvattajan on tarkasteltava asioita lapsen korkeudelta, sillä lapsi ei pysty hahmottamaan ympäristöään samalla tavalla kuin aikuinen. Esimerkiksi lasten askartelujen ja muiden materiaalien esille laittamiseen kannattaa kiinnittää huomiota. (Gyekye & Nikkilä, 2015, 17-18.)

Kielen havainnollistaminen on olennainen osa kielen kehityksen tukemista varhaiskasvatuksessa. Jotta lapsi ymmärtäisi hänelle luetun sadun, lorun tai laulun sisällön, olisi tärkeää tukea hänen kuulemaansa havainnollistavan materiaalin avulla. Lapsen

on myös helpompi keskittyä kuuntelemaan satua, jos se visualisoidaan kuvin tai esimerkiksi lattiateatterina esineiden avulla. (Gyekye & Nikkilä, 2015, 19.)

Varhaiskasvattajan on hyvä olla tietoinen siitä, että tutut leikit, lorut ja laulut ovat hyviä keinoja kehittää ja edistää lasten kielellistä tietoisuutta ja samalla puhe- ja vuorovaikutustaitoja. Erilaiset leikit, kuten kim- leikit, arvaus- ja hoksausleikit sekä tutustumisleikit edistävät muistamista ja keskittymistä ja näin myös valmiuksia lukemisen oppimiseen. (Hakamo, 2011, 63.)

5.2 Kotona

Arkiset vuorovaikutustilanteet vanhemman kanssa ovat merkityksellisiä lapsen kehitykselle. On tärkeää muistaa, että iso osa lapsen taitojen, kuten kielen oppimisesta tapahtuu päivittäisissä vuorovaikutustilanteissa vanhemman ja lapsen välillä. Yhteiset hetket arjessa, kuten leikkiminen, pelien pelaaminen, kirjojen lukeminen ja juttelu ovat merkityksellisiä lapsen kielen kehittymiselle. Vanhempi lisää lapsen intoa leikkiä osallistumalla lapsen leikkeihin. Yhteisissä leikkihetkissä lapsi kokee turvallisuuden tunnetta ja saa palautetta itsestään ja taidoistaan. Aikuinen myös rikastuttaa puheellaan ja omalla toiminnallisella esimerkillään lapsen leikkiä. (Lyytinen, 2014, 66-67.)

Kuvakirjojen katselu ja lukeminen yhdessä on tärkeää, sillä siinä kehittyy lapsen ja aikuisen välinen jaettu tarkkaavaisuus. Aikuinen ja lapsi kiinnittävät huomiota samaan asiaan kirjan sivulla ja he ovat kumpikin tietoisia mahdollisuuksistaan vaikuttaa toisen käyttäytymiseen. (Lyytinen, 2014, 67.) Satujen ja lasten kirjallisuuden lukeminen vahvistavat lapsen kielellisiä taitoja ja sanallista ilmaisua. On tärkeää, että lasten saatavilla on kuvakirjoja ja että heitä kannustetaan kirjojen katseluun. (Varhaiskasvatuksen taidekasvatus)

5.3 Puheterapia

Puheterapia on yksi yleisimmistä alle kouluikäisen kielihäiriöisen lapsen kuntoutusmuodoista. Puheterapiassa pyritään auttamaan lasta kommunikoimaan itsenäisesti, vaikka hänellä on kielihäiriöstä johtuvia rajoitteita. Lapsi ohjataan puheterapiaan tai

puheterapeutin arviointiin yleensä neuvolan läheteellä. Terapian alussa laaditaan yksilöllinen puheterapiasuunnitelma. Suunnitelmaan kirjataan ne kielen ja puheen osa-alueet, jotka aiheuttavat lapselle hankaluuksia selviytyä arkisissa vuorovaikutustilanteissa. Suunnitelmaan kirjataan myös tavoitteet ja menetelmät, tapaamisten tiheys ja yksittäisten kertojen kesto sekä tarvittavat ohjauskäynnit. Puheterapiakäynnit voidaan järjestää vastaanotolla tai esimerkiksi päiväkodissa. (Qvarnström, Ikonen, Ketonen, Lautamo, Aro, Jordan-Kilkki, Kokko, Nieminen, Salo, Jalkanen & Siiskonen, 2014, 158-159.) Puheterapian aloittamista voidaan perustella esimerkiksi sillä, että artikulaatiovirheisyys haittaa lapsen mahdollisuuksia ilmaista itseään. (Savinainen-Makkonen & Kunnari, 2012, 173)

5.4 Keinoja kielen kehityksen tukemiseen

5.4.1 Musiikki

Musiikki on keino kielen kehityksen tukemiseen ja sen avulla voidaan motivoida kielen kehityksen harjoittamista. Ihmisen isot aivot jakaantuvat kahteen aivolohkoon, jotka toimivat yhteistyössä. Vasemmalla aivopuoliskolla sijaitsee puhekeskus, joka säätelee puheen tuottamiseen ja ymmärtämiseen liittyviä toimintoja sekä musiikillisesti sanoja ja rytmiä. Oikea aivopuolisko liittyy muun muassa melodian ja harmonian hahmottamiseen. Kun vasemmalla aivopuoliskolla on esimerkiksi jokin häiriö, joka vaikeuttaa kielen normaalia kehittymistä, voidaan musiikin avulla saada yhteys ja vahvistaa aivopuoliskojen välillä tapahtuvaa toimintaa. Musiikin avulla esimerkiksi äänkyttävän lapsen laulu voi sujua ilman änkytystä ja laulettu viesti voi ymmärtää puhuttua paremmin. (Pohjakallio, 2018, 4.)

5.4.2 Suujumppa

Suujumpan tarkoituksena on tukea lasten suunmotoriikkaa ja artikulaatiota hauskojen, leikinomaisten harjoitteiden avulla. Suujumpassa harjoitetaan monipuolisesti suun ja kasvojen lihaksistoa, kuten huulet, kieli ja leuat. Huulia voidaan vahvistaa esimerkiksi erilaisilla irvistelyillä, imemällä, puhaltamalla ja loruttelulla. Kielen vahvistamiseen hyviä harjoitteita ovat erilaiset kielen muotoiluliikkeet ja tavuharjoittelut.

Suujumppatuokioissa on tärkeää, ettei lapsi huomaa harjoittelevansa jotakin, mitä ei osaa, vaan harjoittelu tapahtuu ikään kuin vahingossa. (Pohjakallio, 2018, 8.)

5.4.3 Puhetta tukeva ja korvaava kommunikointi

Kun lapsen on vaikea ymmärtää kuulemaansa puhetta, vaikeuttaa se usein hänen toimintaansa yksikertaisissakin tilanteissa. Tällaisessa tilanteessa on tärkeää varmistaa, että lapsi ymmärtää ohjeen, joka hänelle on annettu. Ohjeen on oltava selkeä, sen tulee sisältää lapselle tuttuja sanoja ja se kannattaa tarvittaessa toistaa. Mikäli lapsen on näistä keinoista huolimatta vaikea ymmärtää ohjetta, otetaan viestinnän tueksi käyttöön eleitä, ilmeitä, viittomia ja kuvia. On myös tärkeää varmistaa katsekontaktin avulla, että lapsi kuuntelee hänelle kohdistettua puhetta. (Ketonen, Launonen, Ikonen, Salmi, Palmroth, Röman & Mattinen, 2014, 214.)

Puhetta tukeva ja korvaava kommunikointi tarkoittaa viittomien, kuvien, graafisten tai kosketeltavien merkkien käyttämistä puheen tukena tai korvaajana sekä osana kielen kehittymistä ja kuntouttamista. Puhetta tukevien ja korvaavien keinojen tärkein tehtävä on vahvistaa vuorovaikutusta, viestintää ja mahdollisuuksia ilmaista itseään. Tavallisesti lapsen kanssa, jolla on kielellisiä haasteita, käytetään tukiviittomia sekä erilaisia graafisia merkkejä, kuten kuvia, esimerkiksi valokuvia, lehdistä leikattuja kuvia ja piirroksia. (Ketonen ym. 2014, 202-203.)

Viittomien, kuvien ja graafisten merkkien avulla jäsennetään aikaa, toimintoja ja paikkaa. Se lisää lapsen turvallisuuden tunnetta, rauhoittaa tilannetta ja kehittää lapsen omatoiminnanohjausta. Puhetta tukevien ja korvaavien menetelmien käytöllä kehitetään myös lapsen sanavarastoa. Nimeämällä ja viittomalla kuvia ja esineitä lapsi oppii uusia sanoja ja viittoma voi helpottaa oikean sanan muistamista. (Ketonen ym. 2014, 203-205.)

6 OPAS KIELEN KEHITYKSEN TUKEMISEEN

Opinnäytetyöni on toiminnallinen opinnäytetyö. Toiminnallisen opinnäytetyön tuotos voi olla esimerkiksi kirjallinen opas tai ohje tai se voidaan toteuttaa käytännön toimintana. Tuotos on osa opinnäytetyötä ja lisäksi siitä laaditaan kirjallinen raportti. (Vilka & Airaksinen, 2003, 9.)

Opinnäytetyöni tuotoksena syntyi A5- kokoinen opas. Opasta tulostettiin kaksi kappaletta yhteistyöpäiväkodille ja se jaettiin PDF- muodossa vanhempien saataville Muksunettiin. Vaikka tiedotteet ja muut paperit pikkuhiljaa sähköistyvätkin, ajattelin, että päiväkodissa voisi olla hyödyllistä olla paperiset versioit oppaasta, joihin voisi olla helpompi tarttua kiireessä tarpeen tullen. Vanhempien kohdalla päädyin sähköiseen muotoon yhteisymmärryksessä päiväkodin henkilökunnan kanssa, sillä arvioimme oppaan olevan näin helposti saatavilla sekä pysyvän tällä tavoin tallessa. Sähköisen version myötä välttyttiin myös tulostuksesta aiheutuvista kuluista.

6.1 Tiedonhaku

Aloitin opinnäytetyöni työstämisen kirjoittamalla raporttiin teoriaosuuden. Käytin tiedonhaussa muun muassa Satakunnan ammattikorkeakoulun sekä Satakirjastojen tietokantaa. Kielen kehityksestä ja sen tukemisesta on tehty aikaisemmin jonkun verran opinnäytetöitä ja pro gradu- tutkielmia, joten tutustuin niiden lähdeluetteloihin ja löysin myös sitä kautta hyviä lähteitä sekä perusteoksia käytettäväksi omassa työssäni. Tiedonhaussa käytin hakusanoina muun muassa lapsen kielen kehitys, puheen kehitys, kielen kehityksen tukeminen ja kielen kehityksen haasteet.

Tutustuttuani laajasti lapsen kielen kehitykseen, sen haasteisiin sekä kehityksen tukemiseen, rupesin hahmottelemaan oppaan sisältöä. Tutustuin aluksi muiden tekemiin oppaisiin sekä opastekstien tekoa varten tarkoitettuihin teoksiin.

Tuottaakseni mahdollisimman hyvin yhteistyökumppanini tarpeita ja toiveita palvelevaa sisältöä, haastattelin kolmea kyseisen päiväkodin varhaiskasvatuksen opettajaa sekä yhtä varhaiskasvatuksen erityisopettajaa. Haastattelut käytiin lähinnä keskustelun

muodossa, joten käytössäni ei ollut varsinaista haastattelurunkoa. Haastatteluiden tarkoituksena oli kerätä opasta varten Uudenkoiviston päiväkodissa käytössä olevia keinoja ja työmenetelmiä lapsen kielen kehityksen tukemiseen. Haastattelukysymyksiä olivat: ”Miten ryhmänne arjessa näkyy lasten kielen kehityksen tukeminen?” ”Mitä konkreettisia keinoja lasten kielen kehityksen tukemiseen käytät työssäsi?” ”Mitä keinoja voisit suositella käytettävän muissakin ryhmissä?” ”Mitä keinoja suosittelisit vanhemmille käytettäväksi kotona?” ”Millaista sisältöä toivoisit oppaan sisältävän ja mitä keinoja nostettavan esiin?”. Juuri kyseisessä päiväkodissa käytössä olevien keinojen ja menetelmien mukaan otto oli myös osa aiheen rajausta.

Koska oppaan tarkoituksena oli keskittyä 3-5-vuotiaiden lasten kielen kehitykseen, jätin teoriaosuudesta pois varhaisen kielen kehityksen sekä 6-vuotiaiden lasten kielen kehityksen. Käsittelin kuitenkin opinnäytetyöni raporttiosuudessa lyhyesti myös kielen kehityksen alkuvaiheita, sillä sen avulla on helpompi ymmärtää kielen kehityksen etenemistä.

6.2 Oppaan kokoaminen

Oppaan nimeksi muotoutui ”Kehitetään kieltä yhdessä”. Otsikosta voi jo päätellä, että lapsen kielen kehittyminen tapahtuu yhdessä aikuisen kanssa, siksi halusin sanan ”yhdessä” olevan jo oppaan otsikossa. Oppaan nimen lisäksi kannessa kerrotaan mihin tarkoitukseen ja kenelle opas on tarkoitettu.

Hyvän oppaan alussa on johdanto, josta ilmenee, kenelle opas on tarkoitettu. (Torkkola, Heikkinen, Tiainen, 2002, 36.) Kirjoitin oppaan ensimmäiselle sivulle saateteksstin, jossa kerroin, kuka olen, mitä opas sisältää ja kenelle se on suunnattu.

Otsikot ja väliotsikot ovat tärkeä osa opasta. Ne kertovat tekstin aiheen ja jopa innostavat lukemaan. Hyvä otsikko voi olla hyvin lyhyt ja yksinkertainen, kunhan se kertoo, mistä tekstissä on kyse. (Torkkola ym. 2002, 39.) Muotoilin oppaan otsikot yksinkertaisiksi ja selkeiksi, jotta lukijan olisi mahdollista löytää tarvitsemansa tieto jo sisällysluettelon perusteella. Tein oppaaseen selkeät erilliset osiot päiväkodissa ja kotona käytettävistä kielen kehityksen tukemisen keinoista ja menetelmistä.

Koska opas on tarkoitettu sekä päiväkodin henkilökunnalle että lasten vanhemmille, päädyin käyttämään oppaassa selkeää yleiskieltä ja välttämään vaikean ammattisanaston käyttöä.

Kokosin oppaaseen teoriatiedon lisäksi haastatteluiden pohjalta keräämiäni keinoja ja menetelmiä kielen kehityksen tukemiseen. Sain haastatteluissa hyvin kattavat vastaukset ja runsaasti hyödyllistä tietoa. Jouduin kuitenkin rajaamaan oppaaseen otettavan osan melko pieneksi, sillä halusin pitää sisällön tiiviinä ja ytimekkäänä. Oppaaseen mukaan otettavia menetelmiä valitessani tarkastelin haastatteluissa esiin tulleiden menetelmien yhteneväisyyttä. Monet valitsemani menetelmät tulivat esille kaikissa haastatteluissa ja niissä painotettiin samoja asioita, kuten kotona käytettäväksi esiteltävien keinojen yksinkertaisuutta ja arkisuutta. Haastatteluissa nostettiin esiin runsaasti erilaisia keinoja tukea lapsen kielen kehitystä päiväkodissa, joten keinoista oli valittava selkeimmät ja yksinkertaisimmat, joita kaikkien olisi mahdollista käyttää. Oppaan teoriaosuudessa huomioin haastateltavien ajatuksia siitä, mitä asioita olisi tärkeä nostaa esille lapsen kielen kehitykseen liittyen.

Lisäsin oppaan loppuun liitteeksi Papunetin kuvatyökalulla tekemäni kuvasarjat tulostettavaksi esimerkiksi lotto- tai muistipeliä varten. Ajattelin, että oppaassa olisi hyvä olla valmiina kuvat, jotka olisi helppo tulostaa tarpeen tullen ja ottaa heti käyttöön. Valitsin toiseen kuvasarjaan aiheeksi maatalan eläimet ja toiseen metsän eläimet. Kuvien teemaksi on hyvä valita jokin lapsille tuttu ja kiinnostava aihe, jotta pelaaminen olisi mielekästä.

Oppaan ulkonäön suhteen pyrin yksinkertaisuuteen ja selkeyteen. Valitsin tekstin elävöittämiseksi pari kuvaa sivustolta, josta kuvat olivat saatavilla vapaaseen käyttöön. Kuvatuki- osiossa käytin itse ottamiani valokuvia.

6.3 Oppaan arviointi

Tavoitteeni luoda tiivis ja selkeä opas päiväkodin henkilökunnan sekä lasten vanhempien käyttöön onnistui mielestäni hyvin. Sain koottua tiiviisti, mutta kattavasti

teoriatietoa kielen kehitykseen liittyen sekä kerättyä hyödyllisiä keinoja ja menetelmiä kielen kehityksen tukemiseen.

Oppaan valmistuttua toimitin sen luettavaksi yhteistyöpäiväkotiini, josta sain suullisen palautteen oppaasta sekä pienet korjausehdotukset. Pyysin palautetta oppaan ulkonäöstä, selkeydestä, kattavuudesta ja hyödyllisyydestä. Pyrkimykseni luoda selkeä ja tiivis opas onnistui yhteistyöpäiväkodiltani saadun palautteen mukaan hyvin. Oppaan ulkonäkö oli heidän mukaansa selkeä ja visuaaliset seikat, kuten värilliset laatikot ja pallot luovat sivuille eloisuutta. Myös kuvat olivat heidän mielestään hyvin valitut ja aiheeseen sopivat. Teksti oli heidän mielestään selkeää ja olin osannut hyvin tiivistää tarvittavan teoriatiedon sekä valinnut sopivat kielen kehityksen tukemisen keinot ja menetelmät. Korjausehdotukset liittyivät oikeinkirjoitukseen. Tein lopuksi oppaaseen tarvittavat korjaukset, jonka jälkeen opas tulostettiin ja jaettiin Muksunettiin vanhempien saataville.

Koin oppaan tekemisessä haastavaksi oppaan ulkoisen ilmeen suunnittelun, sillä minulla ei ole aikaisempaa kokemusta visuaalisesta suunnittelusta. Päädyin tekemään oppaan Word- ohjelmalla. Wordin käytössä oli hyötyä aikaisemmin käydystä tietotekniikan kurssista, josta muistui mieleen joitain ohjelman käyttöön liittyviä kikkoja. Jälkeenpäin mietittynä olisi kannattanut käyttää enemmän aikaa tutustua visuaaliseen suunnitteluun.

Oppaan kokoamiseen kului yllättävän paljon aikaa, sillä asioiden kokoaminen ja tiivistäminen raportin tekstien pohjalta sekä esille tuotavien keinojen ja menetelmien valinta oli haastavaa. Haasteita ilmeni myös oppaan muotoilun ja asettelun kanssa. Esimerkiksi oppaaseen laittamieni liitteiden saaminen järkevään muotoon ja kokoon vaati aikaa. Kaikista mutkista ja haasteista kuitenkin lopulta selvittiin ja onnistuin kokoaamaan tiiviin, selkeän ja yksinkertaisen oppaan niin sisällöllisesti kuin ulkoisen ilmeenkin suhteen.

6.4 Opinnäytetyön eettisyys ja luotettavuus

Olin opinnäytetyöni aloitusvaiheessa yhteydessä Porin kaupungin varhaiskasvatuspäällikköön, jonka ohjeistuksen mukaan sain anottua tutkimusluvan yhteistyöpäiväkodin johtajalta, sillä opinnäytetyöni koski vain yhtä päiväkotia. Opinnäytetyösopimukseni allekirjoitti siis yhteistyöpäiväkotini johtaja.

Opinnäytetyötäni varten ei tarvinnut hakea erikseen tietosuojaa koskevia lupia, sillä se ei sisällä haastatelluksi tulleiden henkilöiden nimiä tai muita tietoja.

Opinnäytetyössäni on käytetty ajankohtaisia ja mahdollisimman uusia sekä luotettavia kirjallisuus- ja verkkolähteitä. Kirjallisuuslähteiden suhteen olen pyrkinyt saamaan käyttööni uusimman painoksen teoksesta. Jokaisen kirjan kohdalla tämä ei ole ollut mahdollista, jolloin olen pyrkinyt tarkistamaan esimerkiksi käytettyjen termien ajantasaisuuden muiden lähteiden avulla. Verkkolähteiden suhteen olen pyrkinyt olemaan hyvin kriittinen ja varmistamaan, että käyttämäni lähde on luotettava.

7 POHDINTA

Lapsen kielen kehitys on kiinnostanut minua jo pitkään ja se on vahvistunut erityisesti työharjoitteluiden aikana, jolloin olen päässyt seuraamaan kielen kehittymistä ja sen tukemista käytännössä. Työharjoitteluiden aikana olen tehnyt huomion, että kielen kehityksen tukeminen on hyvin olennainen osa päiväkotiarkea ja erilaisia kielen kehityksen haasteita on havaittavissa melko paljon päiväkoti-ikäisillä lapsilla. Opinnäytetyöni aiheita miettiessäni sain nopeasti ajatuksen siitä, että haluaisin tehdä työni liittyen lasten kielen kehitykseen. Alusta asti mielessäni oli, että tahtoisin tuottaa opinnäytetyössäni jonkin konkreettisen tuotoksen, jota voisin itsekkin hyödyntää työssäni varhaiskasvatuksen opettajana.

Opinnäytetyöni tarkoituksena oli luoda yhteistyöpäiväkodin tarpeisiin ja toiveisiin vastaava opas 3-5-vuotiaiden lasten kielen kehityksen tukemiseen. Oppaan tavoitteena oli koota kyseisessä päiväkodissa käytössä olevia keinoja ja työmenetelmiä hyödynnettäväksi päiväkodin arjessa sekä kotona. Tarkoitukseni ei ollut alkaa opastaa varhaiskasvatuksen ammattilaisia lasten kielen kehityksen tukemisessa, vaan tarjota heille materiaalia työnsä tueksi.

Tavoitteeni onnistui, sillä sain koottua tiiviin ja helppolukuisen oppaan. Oppaan avulla päiväkodin henkilökunta pääsee tutustumaan talossa käytössä oleviin, mutta mahdollisesti heille täysin uusiin työmenetelmiin, ja näin saadaan mahdollisesti pikkuhiljaa koko talossa käyttöön yhtenäiset keinot kielen kehityksen tukemisessa. Tiivis ja helppolukuinen teoriaosuus tarjoaa lasten vanhemmille helposti lähestyttävän tietopaketin kielen kehityksestä ja sen haasteista sekä oman osuuden kotona hyödynnettävistä keinoista. Halusin myös tuoda vanhemmille oppaassa esille sen, että pieneltä tuntuvat arkiset asiat ovat kaikkein tärkeimpiä lapsen kielen kehityksen kannalta. Päädyinkin esittelemään kotona hyödynnettävien keinojen osiossa vain muutaman selkeimmän ja yleisimmän keinon tukea lapsen kielen kehitystä kotona, jotta mielikuva kielen kehityksen tukemisesta ei muotoutuisi liian monimutkaiseksi, sillä kielen kehityksen tukeminen ei ole rakettitiedettä.

Vaikka opas onkin tehty yhteistyöpäiväkotini tarpeisiin ja toiveisiin vastaavaksi, sopii se myös minkä tahansa muun päiväkodin käyttöön. Toivottavasti oppaan keinot ja menetelmät löytävät tiensä myös muiden päiväkotien käytettäväksi.

Opinnäytetyön aihe oli hyvin mielenkiintoinen, mutta myös haastava sen laajuuden takia. Opinnäytetyöprosessin alussa olikin huomioitava ja mietittävä tarkkaan aiheen rajaus, jossa onnistuin mielestäni hyvin rajattuani aiheen 3-5-vuotiaiden lasten kielen kehitykseen sekä keskittyessäni oppaan sisällön valinnassa juuri yhteistyöpäiväkotini keinoihin ja menetelmiin. Työtä opinnäytetyöni tekemisessä oli mielestäni sopivasti. Opinnäytetyöni aiheita voisi soveltaa jatkossa esimerkiksi havainnoimalla tuokioita, joissa on käytetty oppaassa esille tuotuja kielen kehityksen tukemisen keinoja tai luoda kielen kehityksen tukemiseen omia materiaaleja.

Oman ammatillisen kasvuni kannalta opinnäytetyöprosessi on ollut erittäin opettava. Kirjallisuuteen sekä muihin lähteisiin tutustuminen raporttia kirjoittaessani on ollut ehdottomasti prosessin suurinta antia. Olen päässyt syventämään ymmärrystäni lapsen kielen kehityksen vaiheisiin, kehityksen haasteisiin sekä tukemiseen liittyen. Vaikka monet haastatteluiden kautta oppaaseen keräämäni keinot ja menetelmät olivatkin jo entuudestaan tuttuja, pääsin syventymään niihin ja selvittämään niiden todellisia hyötyjä ja toimivuutta. Olen jo nyt päässyt hyödyntämään oppaaseen keräämiäni kielen kehityksen tukemisen keinoja työssäni. Oppaasta tulee varmasti olemaan hyötyä myös jatkossa urallani ja voin käyttää sitä työvälineenä työssäni. Mahdollisesti pääsen jakamaan opasta myös tulevilla työpaikoissani päiväkodin sekä vanhempien käyttöön. Opinnäytetyöprosessin aikana kiinnostukseni lapsen kielen kehitystä kohtaan sai ehdottomasti lisää potkua ja kiinnostusta tutkia asiaa lisää ja varmasti paneutua aiheeseen omassa työssäni.

LÄHTEET

Adenius-Jokivuori, M., Eronen, T. & Laakso, M-L. 2014. Tuen järjestäminen varhaiskasvatuksessa. Teoksessa T. Siiskonen, T. Aro, T. Ahonen & R. Ketonen. *Joko se puhuu?* Jyväskylä: PS-kustannus. 171-186.

Ahonen, T., Määttä, S., Meronen, A., & Lyytinen, P. 2014. Kielen kehityksen vaikeudet. Teoksessa T. Siiskonen, T. Aro, T. Ahonen & R. Ketonen. *Joko se puhuu?* Jyväskylä: PS-kustannus. 72-103.

Aivoliiton www-sivut. 2020. Viitattu 29.4.2020. <https://www.aivoliitto.fi/kommunkaatiokeskus/kehityksellinenkielihairio/puheen-ja-kielenkehitys>

Aro, T., Eronen, T., Erkkilä, K., Siiskonen, T. & Adenius-Jokivuori, M. 2014. Epäilyn herääminen. Teoksessa T. Siiskonen, T. Aro, T. Ahonen & R. Ketonen. *Joko se puhuu?* Jyväskylä: PS-kustannus. 106-120.

Gyekye, M. & Nikkilä, P. 2015. *Arviointiympyrä. Oppimisen mahdollisuudet näkyviin:* Pedatieto Oy.

Hakamo, M-L. 2011. *Puhekuplia. Lapsen puheen ja kielellisen tietoisuuden kehittäminen.* Saarijärvi: Lasten keskus.

Heimo, H. 2012. Änkytys. Teoksessa S. Kunnari & T. Savinainen-Makkonen. *Pienten sanat.* Jyväskylä: Opetus 2000. 226-243.

Ketonen, R., Launonen, K., Ikonen, A., Salmi, P., Palmroth, A., Röman, M. & Mattinen, A. 2014. Kieli ja viestintä. Teoksessa T. Siiskonen, T. Aro, T. Ahonen & R. Ketonen. *Joko se puhuu?* Jyväskylä: PS-kustannus. 201-225.

Korpilahti, P. 2009. Kielen kehitykselliset häiriöt; viivästynyt ja poikkeava kielenkehitys. Teoksessa K. Launonen & A-M. Korpijaakko-Huuhka. *Kommunikoinnin häiriöt. Syitä, ilmenemismuotoja ja kuntoutuksen perusteita.* Helsinki: Gaudeamus University Press. 39-58.

Korpinen, L. & Nasretidin, F. 2009. Artikulaatio ja äännevirheet. Teoksessa Kommunikoinnin häiriöt. Syitä ilmenemismuotoja ja kuntoutuksen perusteita. Helsinki: Gaudeamus University Press. 59-76.

Kunnari, S. & Savinainen-Makkonen, T. 2012. Kehityksellinen verbaalinen dyspraksia. Teoksessa S. Kunnari & T. Savinainen-Makkonen. Pienten sanat. Lasten äänteellinen kehitys. Jyväskylä: Opetus 2000. 197-214.

Käypä hoito- suositus. 2019. Kehityksellinen kielihäiriö. Helsinki: Suomalainen Lääkäriseura Duodecim. Viitattu 19.5.2020. <https://www.kaypahoito.fi/hoi50085#read-more>

Laakso, M-L. 2014. Esikielellinen vuorovaikutus ja viestintä. Teoksessa T. Siiskonen, T. Aro, T. Ahonen & R. Ketonen. Joko se puhuu? Jyväskylä: PS-kustannus. 22-50.

Lempinen, M. & Ström, U. 2009. Puheen sujuvuuden häiriöt: änkytys ja sokellus. Teoksessa K. Launonen & A-M. Korpijaakko-Huuhka. Kommunikoinnin häiriöt. Syitä, ilmenemismuotoja ja kuntoutuksen perusteita. Helsinki: Gaudeamus University Press. 191-202.

Loukusa, S. & Paavola, L. 2011. Lapset kieltä käyttämässä. Pragmaattisten taitojen kehitys ja sen häiriöt: Opetus 2000.

Lyytinen, P. 2014. Kielen kehityksen varhaisvaiheet. Teoksessa T. Siiskonen, T. Aro, T. Ahonen & R. Ketonen. Joko se puhuu? Jyväskylä: PS-kustannus. 51-71.

Nurmilaakso, M. & Välimäki, A-M. 2011. Lapsi ja kieli. Helsinki: Unigrafia Oy.

Oppimisvaikeus.fi. 2020. Viitattu 28.4.2020. <https://oppimisvaikeus.fi/tietoa/kiellellinen-erityisvaikeus/>

Paavola, L. 2011. Varhaisten vuorovaikutus- ja kommunikointitaitojen kehitys. Teoksessa S. Loukusa & L. Paavola (toim.) Lapset kieltä käyttämässä. Jyväskylä: PS-kustannus, 43-61.

Pohjakallio, A-K. 2018. Suupoppia: Avainsäätio.

Siiskonen, T., Aro T., Ahonen, T. & Ketonen, R. 2014. Joko se puhuu? Kielen kehityksen vaikeudet varhaislapsuudessa. Jyväskylä: PS-kustannus.

Suvanto, A & Mäkinen, L. 2011. Lasten kerrontataitojen kehitys. Teoksessa S. Loukusa & L. Paavola (toim.) Lapset kieltä käyttämässä. Jyväskylä: PS-kustannus, 63-82.

Torkkola, S., Heikkinen, H. & Tiainen, S. 2002. Potilasohjeet ymmärrettäviksi. Opas potilasohjeiden tekijöille. Helsinki: Tammi.

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet. 2018. Viitattu 29.4.2020.

https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/varhaiskasvatussuunnitelman_perusteet.pdf

Vilka, H. & Airaksinen, T. 2003. Toiminnallinen opinnäytetyö. Helsinki: Tammi.

LIITTEET

”KEHITETÄÄN KIELTÄ YHDESSÄ”

3-5-vuotiaiden lasten kielen kehityksen tukeminen
Uudenkoiviston päiväkodissa

Opas päiväkodin henkilökunnalle ja lasten vanhemmille

Sisällys

Johdanto	3
Kielen kehityksen vaiheet	4
Kielen kehityksen haasteita.....	5
Kehityksellinen kielihäiriö.....	7
Kielen kehityksen tukeminen.....	8
Keinoja kielen kehityksen tukemiseen päiväkodissa.....	10
Kuvatuki	10
Keinoja kielen kehityksen tukemiseen kotona.....	13
Lähteet.....	14
Liitteet	15

Johdanto

Hei!

Olen sosionomiopiskelija Satakunnan ammattikorkeakoulusta. Suuntaudun opinnoissani varhaiskasvatukseen.

Tämä opas on tehty yhteistyössä Uudenkoiviston päiväkodin kanssa ja se on tarkoitettu apuvälineeksi kielen kehityksen tukemiseen päiväkodin henkilökunnalle sekä lasten vanhemmille. Oppaaseen on koottu lyhyesti teoriatietoa 3-5-vuotiaiden lasten kielen kehityksestä, kielen kehityksen haasteista sekä kielen kehityksen tukemisesta.

Lisäksi opas sisältää runsaasti vinkkejä ja erilaisia työmenetelmiä kielen kehityksen tukemiseen päiväkodissa ja kotona.

Toivottavasti oppaasta on teille apua ja iloa!

Porissa lokakuussa 2020

Laura Niiranen

Kielen kehityksen vaiheet

3 v	<ul style="list-style-type: none"> • Lapsen puhe on pääosin ymmärrettävää • Lapsi käyttää sanoja eri sanaluokista ja muodostaa niistä monisanaisia lauseita • Sanastossa esiintyy eniten substantiiveja ja verbejä • Taivutusmuotojen käyttö lisääntyy
4 v	<ul style="list-style-type: none"> • Lapsi osaa muodostaa kielipillisesti oikeita lauseita • Puhe on lähes kokonaan ymmärrettävää • Lapsi käyttää puheessaan esineiden paikkaa ja sijaintia osoittavia sanoja • Puheessa esiintyy käsky-, kielto- ja kysymyslauseita
5 v	<ul style="list-style-type: none"> • Puhe on monipuolista ja sujuvaa • Lapsi hallitsee sanojen taivutuksen ja lauseiden muodostamisen perussäännöt • Puheen ilmaisut tarkentuvat • Puhe on äänteellisesti selkeää

Kielen kehityksen haasteita

Kielen kehityksen haasteet tulevat usein esille tavallisissa arjen toiminnoissa, kuten ruokailu- ja pukemistilanteissa. Lapsi ei esimerkiksi ymmärrä annettuja ohjeita, puhe on vähäistä tai puutteellista tai vuorovaikutus toisten lasten tai aikuisten kanssa on haasteellista. Kielen kehityksen havainnoinnissa kiinnitetään yleensä huomiota hyvin vähäiseen puheeseen tai puhumattomuuteen, ääntämis- ja artikulaatiovirheisiin ja puheen rytmin häiriöihin, kuten änkytykseen.

Äännevirheet

Äännevirhe tarkoittaa äänten tuottamista virheellisesti tai sen puuttumista kokonaan. Yleisimpiä äännevirheitä ovat /r/- ja /s/-virheet. Tavallisia ovat myös virheet /l/-, /k/- ja /d/-äänteissä. Lapsi voi korvata vaikean äänten toisella äänteellä tai hän voi jättää äänten kokonaan pois.

Viivästynyt puheen ja kielen kehitys

Viivästyneessä puheen ja kielen kehityksessä lapsen kielelliset taidot kokonaisuudessaan kehittyvät ikätasoonsa nähden hitaasti. Oletuksena kuitenkin on, että lapsi ajan kanssa kirii ikätoverinsa kiinni kielellisissä taidoissa.

Puheen sujuvuuden häiriö

Puheen sujuvuuden häiriöllä tarkoitetaan puheen motorisen hallinnan vaikeutta eli änkytystä.

Änkytyksessä tyypillisesti puhevirta katkeaa ja puheen rytmissä esiintyy toistoja, venytyksiä tai lukkiutumisia, jolloin puhe katkeaa kokonaan hetkeksi.

Kehityksellinen kielihäiriö

Mikä on kehityksellinen kielihäiriö?

Kehityksellinen kielihäiriö (ennen kielellinen erityisvaikeus tai dysfasia) on kielenoppimisvaikeus, jossa lapsen puheen ja kielen kehitys viivästyy tai etenee poikkeavasti.

Kielihäiriö lapsen näkökulmasta

Lapsi voi turhautua, kun hänen on vaikea ilmaista itseään, tulla ymmärretyksi ja ymmärtää muita. Arjen tilanteet voivat olla lapselle jopa pelottavia, sillä niihin saattaa sisältyä paljon epävarmuutta ja yllätyksiä. Lapsen kuormittuminen saattaa näyttäytyä esimerkiksi käytöshäiriöinä, vetäytyvyytenä tai levottomuutena.

Kielihäiriön ilmeneminen

Kielihäiriö voi ilmetä vaikeutena esimerkiksi puheen ääntämisessä ja sujuvuudessa, puheen ymmärtämisessä, asioiden nimeämisessä ja muistamisessa. Häiriöön voi liittyä myös esimerkiksi kömpelyyttä, tarkkaavuuden häiriöitä ja puutteita sosiaalisissa taidoissa.

Tutkimusten mukaan kielihäiriötä ilmenee noin seitsemällä prosentilla lapsista. Luotettavin diagnoosi voidaan tehdä, kun lapsi on vähintään 4-vuotias.

Tukikeinot

Kehityksellisen kielihäiriön ensisijainen kuntoutusmuoto on puheterapia. Puhetta tukevien ja korvaavien kommunikaatiokeinojen, kuten kuvien, tukiviittomien, ilmeiden ja eleiden käyttö on olennainen osa kuntoutusta.

Kielen kehityksen tukeminen

Aikuisen rooli lapsen kielen kehityksessä on hyvin merkityksellinen. Aikuisen tehtävä on huolehtia, että lapsi ymmärtää asiat oikein, selittää epäselvät sanat ja rohkaisee lasta kyselemään häntä kiinnostavista asioista. Aikuisen on oltava tietoinen mahdollisuuksistaan ja keinoistaan lapsen kielen kehityksen tukemiseen arjessa.

Erilaisten konkreettisten keinojen ja materiaalien lisäksi kielen kehityksen tukemisessa tärkeitä hetkiä ovat arkiset keskustelut esimerkiksi ruokapöydässä tai nukkumaanmenon yhteydessä. Aikuisen ja lapsen välinen jaettu tarkkaavaisuus on olennainen osa lapsen kielen kehityksen tukemista. Aikuisen on myös tärkeää kiinnittää huomiota omaan puheeseensa. Selkeiden ja lyhyiden lauseiden käyttäminen sekä riittävän hitaasti puhuminen ovat asioita, joihin aikuisen on hyvä kiinnittää puheessaan huomiota.

Musiikin avulla voidaan motivoida kielen kehityksen harjoittamista.

Lonleikit ja arvoitukset viihdyttävät sekä kehittävät keskittymiskykyä ja muistia.

Runot laajentavat sanavarastoa ja kehittävät kielen tajua. Runojen kieli on arkikieltä värikkäämpää ja vaihtelevampaa, joten se taittuu helposti lapsen mieleen, vaikka kaikki sanat eivät olisikaan lapselle tuttuja.

Suujumppa tukee lasten suun motoriikkaa ja artikulaatiota leikinomaisten ja hauskojen harjoitteiden avulla.

Satujen kuunteleminen ja niistä kertominen on kielellisen harjaantumisen ja läheisyyden tuntemisen muoto. Satuja kuunnellessa lapsi oppii keskittymään kuuntelemiseen ja ymmärtämään kuulemansa ja samalla hänen sanavarastonsa laajenee.

Keinoja kielen kehityksen tukemiseen päiväkodissa

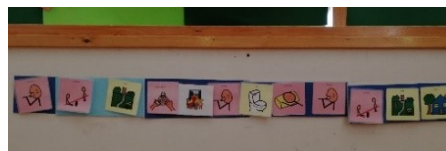
Kuvatuki

Kuvien käyttö kommunikoinnin tukena on hyvin yleistä. Kuvat vahvistavat lapsen vuorovaikutusta, viestintää ja itsenäisen ilmaisun mahdollisuuksia. Ajan, toimintojen ja paikan jäsentäminen kuvien avulla lisää lapsen turvallisuuden tunnetta, rauhoittaa tilannetta ja kehittää lapsen omatoiminnanohjausta.

Uudenkoiviston päiväkodissa on otettu käyttöön Boardmaker-ohjelmalla tehdyt kuvat ja tavoitteena on, että koko talossa olisi yhteneväisyyden takia käytössä samat kuvat kommunikoinnin tukena. Kuvia voit pyytää ryhmäsi tarpeiden mukaan erityisryhmästä.

Kuvitettu päiväjärjestys

Lapsen oloa ja toimintaa päivän aikana helpottaa, kun hän näkee kuvitetusta päiväohjelmasta, mitä tapahtuu seuraavaksi ja mitä sen jälkeen. Aikuinen sanoittaa kuvat ja kääntää jo tapahtuneet kohdat toisinpäin.

Lausenuhat

Lausenuhojen avulla saadaan harjoiteltua kaksi- tai kolmisanaisia lauseita. Lausenuhojen tarkoituksena on, että lapsi koskettaa sormellaan kuvat yksi kerrallaan ja sanoo kuvassa olevan sanan. Samalla harjoitetaan oikeaa sanajärjestystä sekä sanojen taivutuksia.

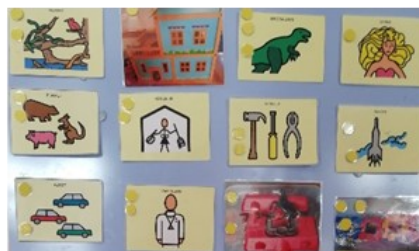
Pukemiskuvat

Pukemiskuvat tulisi sijoittaa paikkaan, josta lapsi näkee ne hyvin. Aluksi käydään järjestys läpi yhdessä lapsen kanssa ja lopulta lapsi alkaa itse pukemaan oikeat vaatteet oikeassa järjestyksessä kuvien avulla.

Leikinvalintataulu

Leikinvalintataulu auttaa lasta valitsemaan itselleen leikin. Leikinvalintataulun lisäksi on hyvä laittaa vastaavat kuvat esimerkiksi lelulaatikon kylkeen sekä laatikon paikalle hyllyyn, jolloin oikea paikka on helppo löytää.

Kielinuppu

Kielinuppu on menetelmä, jonka lastenlaulut ja opetusvideot tukevat suomen kielen oppimista.

Kielinupun laulut videoineen löytyvät Youtubesta ja ovat sieltä vapaasti käytettävissä. Nuotit lauluihin löytyvät osoitteesta kielinuppu.fi.

Riimi- ja lorukortit

Löydät esimerkiksi sivustoilta *Pinterest* ja *Viitottu rakkaus* valmiita tulostettavia kortteja sekä runsaasti vinkkejä riimi- ja lorukorttien askartelua varten.

S2- materiaali

Uudenkoiviston päiväkodista löytyy uusi S2-kansio, joka sisältää runsaasti erilaisia vinkkejä ja harjoituksia kielen kehityksen tukemiseen. Vaikka S2- materiaali on ensisijaisesti suunnattu S2-lapsille, voidaan sitä käyttää myös muiden lasten kanssa.

Suupoppia

Suupoppia on materiaali, joka sisältää laulukirjan, CD:n ja erilliset lauluihin liittyvät kuvasarjat. Laulujen tarkoituksena on erityisesti suujumpan ja artikulaatioharjoitusten lisääminen päiväkodin musiikki- ja laulutuokioihin.

Suupoppia- materiaali kuvasarjoineen löytyy Uudenkoiviston päiväkodista.

Kirjojen lukeminen

Kuvista ja kirjan tapahtumista keskusteleminen sadun aikana tai sen jälkeen on hyvä tapa kehittää kieltä. Satuja voidaan myös elävöittää esimerkiksi pöytäteatterilla.

Keinoja kielen kehityksen tukemiseen kotona

Erilaiset pelit

Muisti- ja lottopelit ovat hyviä pelejä kielen kehityksen tukemiseen. Parien etsimisen lisäksi pelissä on hyvä ottaa säännöksi käännettävän kortin sanan sanominen ääneen.

Oppaan liitteenä löydät esimerkkikuvat, jotka voit halutessasi tulostaa pelejä varten. Myös *Alias-kortit* ovat hyvä keino sanojen ja niiden selittämisen harjoittamiseen.

Kirjojen lukeminen

Kuvakirjojen katselu ja lukeminen yhdessä on tärkeää, sillä siinä kehittyy lapsen ja aikuisen välinen jaettu tarkkaavaisuus. Kirjaa luettaessa on hyvä pysähtyä keskustelemaan kuvista ja kirjan tapahtumista.

Esimerkiksi *iltasatu* on kiva rutiininomainen toimi, joka auttaa lasta laskeutumaan uneen.

Äänneharjoitukset

Löydät hyviä äänneharjoituksia kotona tehtäväksi tästä linkistä:

<https://peda.net/tamela/varhaiskasvatus/v/ty/%C3%A4%C3%A4nneharjoituksia>

Pikku Kakkonen

sisältää runsaasti kieltä kehittävää sisältöä.

Lähteet

Aivoliiton www-sivut. 2020. <https://www.aivoliitto.fi/>

Hakamo, M-L. 2011. Puhekuplia.

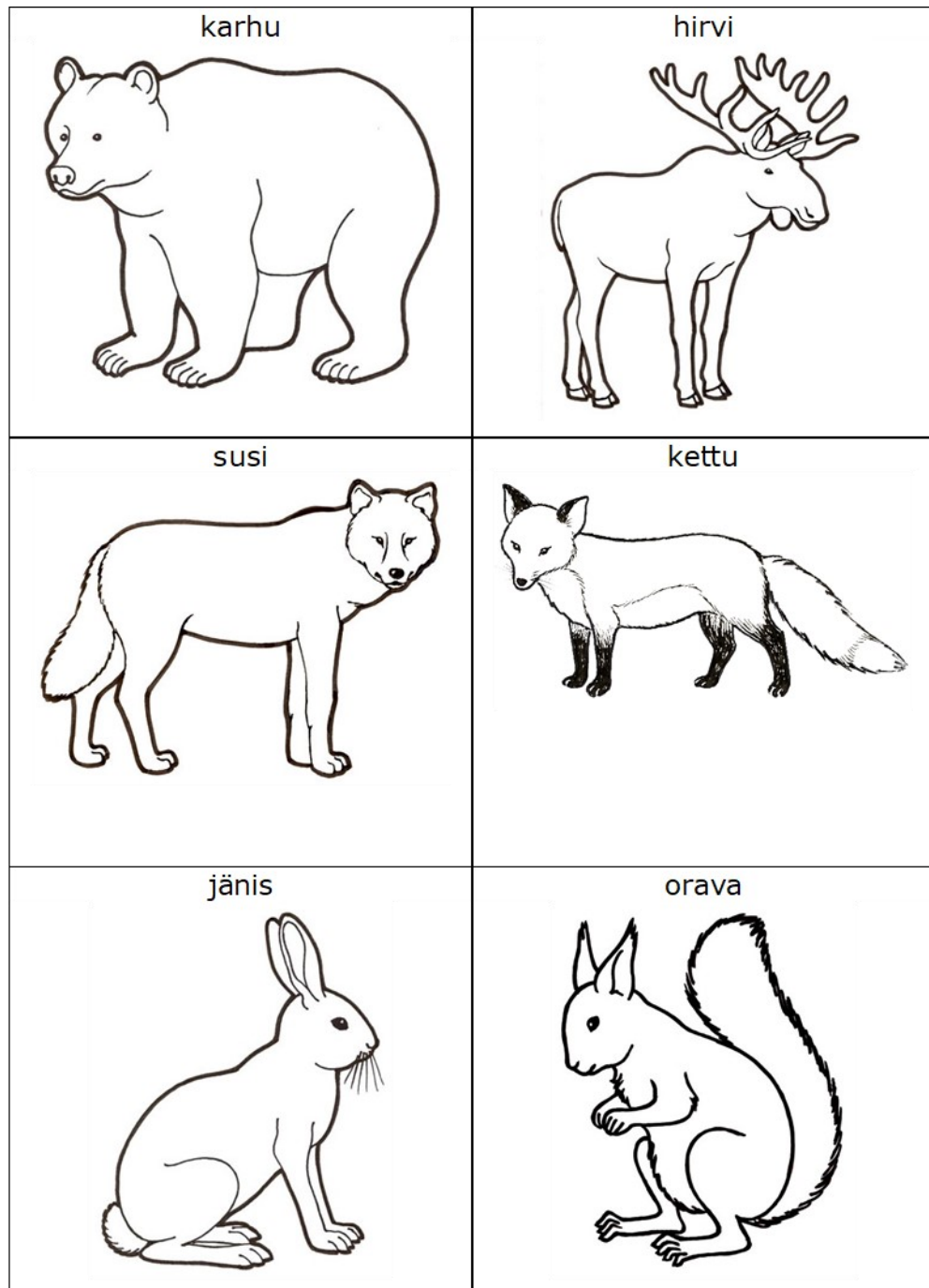
Kielinupun www-sivut. 2020. <https://www.kielinuppu.fi/>

Pohjakallio, A-K. 2018. Suupoppia.

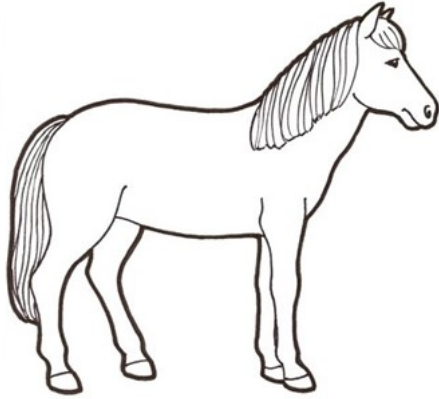
Papunet www-sivut. 2020. <https://papunet.net/>

PickPik kuvapankki. 2020. <https://www.pickpik.com/>

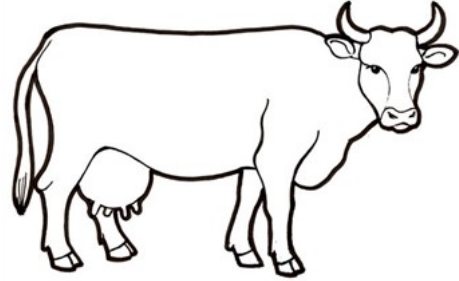
Siiskonen, T., Aro, T., Ahonen, T. & Ketonen, R. 2014. Joko se puhuu?

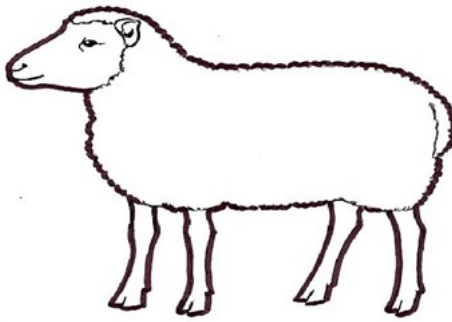
hevonen

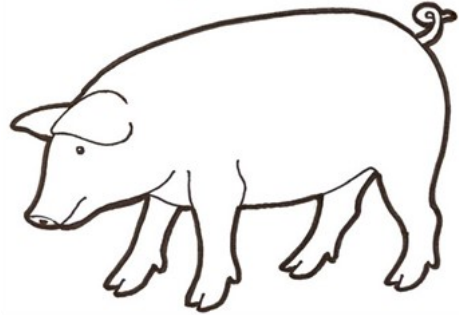
lehmä

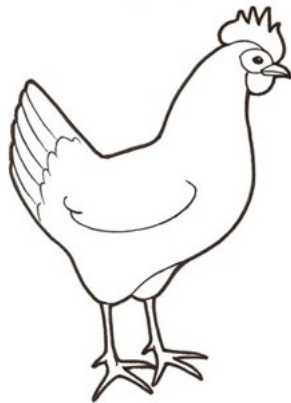
lammas

porsas

kana

kukko

